

CELAL SAHİR'İN ŞİİRİ

Mustafa APAYDIN *

Bu yazıda söz konusu edilen Celâl Sahir Erozan (1883-1935) Batı etkisinde gelişen Türk Şiirinin önemli üç hareketinde yer alışıyla dikkat çekmektedir. Servet-i Fünunda şiire başlayan ve topluluğun en genç üyesi olarak tanınan Sahir, Servet-i Fünun'a tepki olan Fecr-i Ati'nin kurucuları arasında yer almış ve bir süre de başkanlığını yürütmüş, her iki topluluğa da karşı çıkan Millî Edebiyat hareketine katılmakta da gecikmemiştir. Onun şiirleri bu üç harekete ana hatlarıyla bağlıdır. Böylece Celâl Sahir'in şahsında birbirine tepki olarak ortaya çıkan bu üç hareketin benzer ve farklı yönlerini birlikte görmek mümkün olmaktadır. Servet-i Fünun'a bağlıyken şekil, dil ve tema bakımından bu hareketin genel anlayışına uygun davranmış; Millî Edebiyat'a geçince dilini sadeleştirmeye işe başlamış, aruz vezni yerine heceyi kullanmış, Servet-i Fünun şiirinin aksine toplum sorunlarıyla daha çok ilgilenmiştir.

Aşka ve kadına şiirlerinde, gereğinden çok yer vermesiyle, Servet-i Fünun'un beslediği, çok kere hastalıklı olan duyarlılığıyla, Millî Edebiyat'a geçişteki bocalamasıyla Celâl Sahir, sanat olarak, Türk şiirinin en üst sıralarda adı anılmayan; fakat bir çok yönden ilgi çekici olan bir şairidir.

Bilindiği gibi, Türk edebiyatında Batıya yöneliş, uygarlıkta Batıyı kabul etmenin bir ifadesi olan Tanzimat Fermanı'nın ilanından yaklaşık, yirmi yıl sonra kendini göstermeye başlamıştır. Tanzimat'ın öngördüğü değişimler, daha çok edebiyatta yerini bulmuş; yeni bir edebiyat anlayışının yanında, Batıdan roman ve tiyatro gibi yeni edebî türler de alınmıştır.

Şiirdeki arayışlar ise daha düzensiz olmuştur. Türk şiirinin köklü bir geleneğe sahip bulunması dolayısıyla Tanzimat'ın ilk kuşağı, şiirde bütünüyle gelenekten kopmayı başaramamış, bir yönüyle hep Doğulu kalmıştır. İlk edebî kültürlerini Divan şiirine bağlı olarak alan Tanzimat şairleri, Batı Şiirini bütün unsurlarıyla Türk şiirine geçirememişlerdir.

Doğudan kopuş, ancak Servet-i Fünun döneminde gerçekleşmiştir. Servet-i Fünun şairleri, sadece teknik bakımdan değil, düşünüş olarak da Batılı bir şiir ortaya koymuşlardır. Bu yüzden Servet-i Fünun hareketinin modernleşme yolundaki Türk şiiri tarihinde çok önemli bir yeri vardır.

* Çukurova Üniversitesi Türk Dili Okutmanı

Bu yazıda konu edilen Celâl Sahir de (1) sanat hayatına Servet-i Fünun'da başlamış ve topluluğun en genç üyesi olarak tanınmış bir şairdir. Servet-i Fünun'daki ilk şiirinden başlayarak, dergi, 1901 yılında saray tarafından kapatılıncaya kadar, Servet-i Fünun'da şiirleri çıkan Celâl Sahir'in asıl ilgi çeken tarafı, bir Servet-i Fünun şairi olması değil, aynı zamanda bir Fecr-i Ati ve bir Millî Edebiyat şairi de olmasıdır. Böylece onun şiiri özelinde, adı geçen üç hareketin niteliklerini birlikte değerlendirmek fiansatı ortaya çıkıyor. O, Fikret ve Haşim gibi bulunduğu toplulukların en önemli şahsiyetlerinden olmadığı halde, kişiliğinin dikkat çeken bir takım özellikleri ve bunların şiirlerinde aldığı şekil yüzünden ilgi çekiyor.

Celâl Sahir, şiir anlayışını ayrıntılarıyla açıklamış değildir. Katıldığı edebî hareketlere göre düşüncelerini revizyona soktuğu bir gerçek; fakat şiirin ne olduğu konusunda her zaman değiştirmeden savunduğu bir takım düşüncelere sahip olduğu da görülüyor.

O, şiirde düşünceyi reddederek duyguyu ön plana çıkarmış; sanat için sanat ilkesini kabul etmiş; şiirde temel kaygının güzellik olması gerektiğini savunmuş; aşkı da işlenebilecek en güzel konulardan biri olarak değerlendirmiştir. Genel hatlarıyla Servet-i Fünun'un şiir anlayışının ifadesi olan bu düşüncelerin Sahir tarafından Fecr-i Ati ve Millî Edebiyat yıllarında da savunulması dikkat çekiyor.

Burada, vezin tartışmalarında grup arkadaşlarından çok önce, hece veznini bizim öz veznimiz olarak sunmasından (2) ve Mehmet Emin'den etkilenecek dilde sadeleşmeyi Genç Kalemler hareketinden daha önce savunmasından (3) dikkate değer noktalar olarak söz etmek gerekir.

- (1) Celal Sahir, 29 Eylül 1983'te İstanbul'da Horhor'da dünyaya geldi. Babası Yemen Vali ve Komutanlığında bulunmuş olan İsmail Hakkı Paşa; annesi İstanbul'un köklü bir ailesinden gelen Fehime Nüzhət Hanımdır. yedi yaşında Mehmet Nadir Beyin "Numune-i Terakkisi"nde ilkokulla başlayan Sahir, orta öğrenimini "Davut Paşa Deniz Rüştüyesi" ile "Vefa İdadisi"nde tamamladı. İdadiden sonra bir süre hukuk okuduysa da bitiremeden ayrıldı. Bir şiiri ilk kez 1898'de "İrtika" adlı bir dergide yayımlandı. Servet-i Fünun'daki ilk şiiri de Eylül 1899'da çıktı. Meşrutiyet'in ilk yıllarında "Halka Doğru", "Türk Sözü", "Türk Bilgi Mecmuası" gibi Türkçü dergiler çıkardı; "Türk Yurdu"nu bir süre yönetti. Cumhuriyet'in ilânından sonra "İnci", "Yeni İnci", "Süs", "Hayat" gibi dergilerde yazı ve şiirlerine rastlandı. 1928'de Zonguldak'tan milletvekili seçildi. 1932'de Atatürk'ün direktifleriyle kurulan Türk Dili Tedkik Cemiyeti'ne üye seçildi, burada kol başkanlıklarında bulundu. 17 Kasım 1935'te İstanbul'da, akciğer kanserinden öldü; Bakırköy mezarlığına gömüldü. Millî Edebiyat hareketine katılıncaya kadar yazdığı şiirleri "Beyaz Gölgeler" (1325/1909) "Buhran" (1325/1909), "Siyah Kitap" (1328/1912) adlı kitaplarda toplanan Celal Sahir, Millî Edebiyat yıllarında yazdıklarını kitap haline getirememiştir. Meşrutiyet'in ilânını kutladığı "Kardeş Sesi" (1324?/1908) ve Osmanlı Devletinin yıkılmasına yolaçan mütarekeye imza atan, işgal kuvvetlerine destek olan itilafçıları hicvettiği "İstanbul için Meb'us Namzedlerim" (1335/1919) adlı iki manzum eseri daha vardır.
- (2) Celâl Sahir, "Nazmımız Hakkında", Servet-i Fünun, 1325, C.37, S.957.
- (3) Celâl Sahir, "Lisanımız", Servet-i Fünun, 1325, C.37, S.951, 953, 954.

Şimdi Celâl Sahir'in şiirini daha yakından gözden geçirebiliriz sanırım:
Nazım şekilleri bakımından Servet-i Fünun şiirinin Türk şiirine getirdiği çeşitliliği, Celâl Sahir'de de görmek mümkün. Şair, Divan şiirinin nazım şekillerinden mesneviyi sıkça kullanmıştır. "Sevmek" (4), "Kitabe" (5), "Nedim"e (6) adlı şiirler mesnevi kafiyesiyle kafiyelenmişlerdir. Fakat bu şiirleri klasik mevnesiden ayıran en önemli özellik, bir öyküye dayanmamış olmalarıdır. Bu türden kafiyelenişin Fransız edebiyatında da bulunması, mesnevi tarzında yazılmış bu tür şiirlerin kaynağının aslında Batı şiiri olduğunu gösteriyor. Ayrıca Türk şiirinde Servet-i Fünun döneminde ilk kez kullanılmaya başlanan sone de şairimiz tarafından birçok şiirde tercih edilmiştir. Yalnız, son iki üçlüğün kafiyelenişinde, o da diğer arkadaşları gibi, klasik sone kafiyelenişine bağlı kalmamıştır. Dörtlükler, beşlikler, altılıklar, yedilikler, onluklar da Celâl Sahir tarafından kullanılan nazım şekillerindendir. Bütün bunlar dışında, serbest nazımla yazdığı şiirleri ve değişik sayıdaki bentlerden oluşmuş, hiçbir nazım şekline sokulamayacak şiirleri de büyük bir toplama ulaşmaktadır.
Şairin Millî Edebiyat yıllarında da mani tarzında düzenlediği "Sevgisiz Sevgiliye" (7) adlı bir şiir dışında, aynı tavrını sürdürdüğü ve Halk şiiri nazım şekillerine rağbet etmediği görülüyor.

Celâl Sahir, vezinde önceleri aruzu kullanmıştır. Millî Edebiyat hareketine katılınca kadar, "Aşkî Terennüm" (8) ve "Sana Yavrum" (9) adlı şiirler dışında hemen daima aruzla yazan şair, aruzda,

Mef'ülü/fâ'ilâtü/mefâ'ilü/fâ'ilün
Mef'ülü/mefâ'ilü/mefâ'ilü/fa'ülün
Mefâ'ilün/fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün
Fe'ilâtün/mefâ'ilün/mefâ'ilün/fe'ilün

gibi kısa kalıpları tercih etmiştir. Aynı zamanda fazla tantanalı olmayan bu kalıplar, Celâl Sahir şiiri için oldukça uygun düşüyorlar.

Şair, sürekli aynı kalıpların çevresinde dönüp durmanın verdiği bir rahatlıkla olsa gerek, aruzu başarılı bir şekilde kullanmış; aruzda hatası çok az olmuştur.

Millî Edebiyat hareketine katıldıktan sonra heceyi kullanmaya başlayan Sahir, bu vezne kolaylıkla uyum sağlayamaz;

Sen ilk önce Resne'nin dağlarında parladin ey güneş!

Işığının okunu İstanbul'un göğsüne çevirdin;

Varlıkları karartan, donduran bir geceyi devirdin;

Döktün bütün ruhlara bir mukadder aydınlık, bir ateş... (10)

Şair yukarıdaki dizelerdeki türden acemilikleri kısa zamanda aşarak heceyi de aruzda olduğu gibi rahat bir şekilde kullanmaya başlar.

Kafiyeyi kulağa göre kabul eden Sahir, kimi zaman özenmeyiştten kaynaklanan basit kafiyeler kurmuş; bazen de birbirine hem ses hem de şekil yönünden benzemeyen sözcüklerle kafiye yapmıştır:

(4) Beyaz Gölgeler, Hilâl Matbaası, İstanbul 1325, S.151-156.

(5) Age. S.201-202.

(6) Siyah Kitap, Muhtar Halid Kitaphanesi, İstanbul, 1327, s.119-120.

(7) İnçi, 1919, C.I., S.9, s.13.

(8) Siyah Kitap, s.77-78.

(9) Beyaz Gölgeler, s.71-72.

(10) "Niyazi'ye", Türk Yurdu, 1917, C.4, s.465.

